

**POVRAT SLIKA
MAURICEA DE
VLAMINCKA I
ANDRÉA DERAINE
NASLJEDNICIMA DANE
REICHSMANNA – STUDIJA
SLUČAJA POHRANE U
MODERNOJ GALERIJ
/ NACIONALNOME
MUZEJU MODERNE
UMJETNOSTI OD 1946. DO
2023. GODINE**

LADA BOŠNJAK VELAGIĆ

Nacionalni muzej moderne
umjetnosti

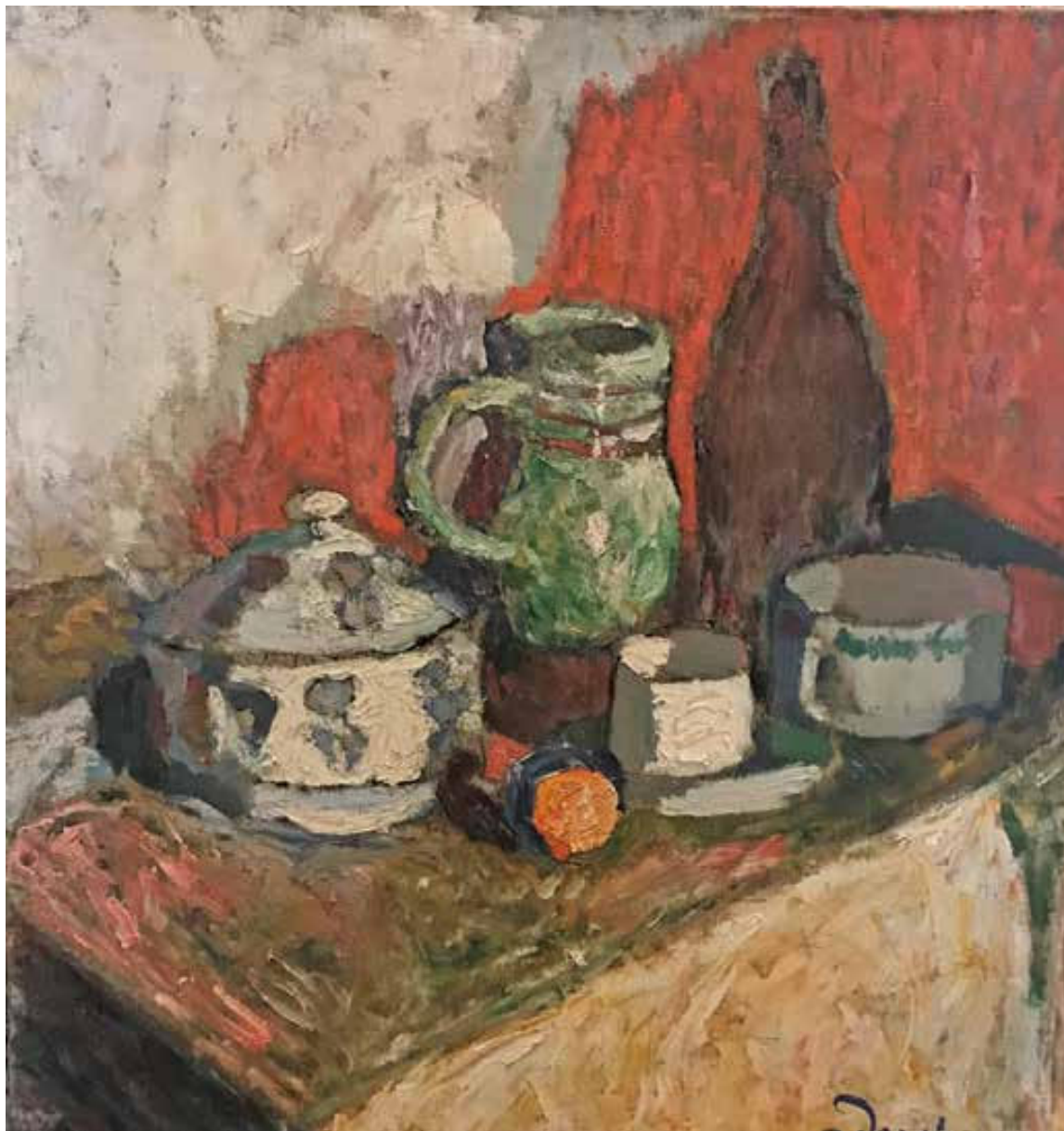
lada.bosnjak@nmmu.hr

Nacionalni muzej moderne umjetnosti (NMMU) s prijašnjim nazivom Moderna galerija (MG)¹ od svojeg osnutka sabire, čuva, istražuje i tumači djela, autore, pokrete, ideje i akcije važne za hrvatsku likovnost od posljednjih desetljeća 19. stoljeća do suvremenog doba. Želeći namiriti rečenu „duševnu potrebu naroda“², Društvo umjetnosti početkom prošlog stoljeća zasniva Modernu galeriju i nabavlja prve umjetnine za njezinu zbirku. Irena Kraševac³ detaljno je istražila dokumente i kataloge izložbi Društva umjetnosti koji potvrđuju da je najranija akvizicija za zbirku buduće Galerije, reljef *Isus i Marija Magdalena*⁴ Františka Bíleka, darovana Društvu 1903. godine. Već sljedeće, 1904. godine Društvo u smislu

financijske podrške studiju Mirka Račkog u Pragu od njega naručuje i otkupljuje sliku *Pred vratima smrti*⁵. Istodobno pomaže i Meštrovićev rad u Beču, pa mladi umjetnik Društvu za buduću Galeriju nakon uspješnog izlaganja na izložbi *Secesija* 1905. godine iz Beča šalje veliku sadrenu grupu *Timor Dei*⁶. Iako je od prvih triju akvizicija nabavljenih za Modernu galeriju u Muzeju danas samo slika Mirka Račkog, fundus je u proteklih 120 godina neprekidno i intenzivno rastao. Zahvaljujući predanom radu generacija muzejskih djelatnika te brojnim darovima i otkupima, zbirka NMMU-a prema podacima iz prosinca 2023. godine ima 12 270 jedinica umjetničke građe.

Burne povijesne okolnosti, višekratna izmještanja umjetničke građe i dokumentacije te česti manjkovi radnog kadra i prostora prouzročili su to da dokumentacija Moderne galerije, odnosno Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti nikada nije bila potpuno obrađena ni usustavljena. Najveći dio rečene građe pohranjen je u Hrvatskome državnom arhivu, u fondu Društva umjetnosti te u fondu Moderne galerije / NMMU-a čija obrada i dalje traje. Dokumentacija koja se odnosi na razdoblje od 1947. do 1974. godine, kada je Moderna galerija bila ustrojbeno jedinica Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU-a), većim je dijelom u arhivima HAZU-a.

U sklopu brige o fundusu Moderne galerije / NMMU-a čuvaju se i istražuju svi dostupni podatci o građi koja je u muzejske zbirke i pohranu dodijeljena tijekom Drugoga svjetskog rata i poraća, a za koju postoji sumnja da je bila nepravredno oduzeta vlasnicima. Iako su nova istraživanja u okviru *Pilot-projekta utvrđivanja podrijetla muzejske građe*

Slika 1. André Derain, Mrtva priroda s flašom, ulje na platnu, 55 x 59,5 cm. Izvor: Nacionalni muzej moderne umjetnosti.

Figure 1. André Derain, Still Life with a Bottle, oil on canvas, 55 x 59.5 cm. Source: National Museum of Modern Art.

oduzete tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata bila dodatno otežana izmještanjem cijele zbirke i poslovanja zbog poslijepotresne obnove matične muzejske zgrade u Hebrangovoj 1,⁷ NMMU je predajom dviju slika nasljedniku Andrewu Reichsmanu u rujnu 2023. godine potvrdio povrat um-

jetnina nepravедno oduzetih u Drugome svjetskom ratu i poraću kao svoju temeljnu civilizacijsku, etičku i stručnu obvezu.

Slike *Mrtva priroda s flašom* Andréa Deraina (sl. 1) i *Pejsaž pored vode* Mauricea de Vlamincka (sl. 2) do katastrofe Drugoga svjetskog rata pripadale su Dani Reichs-

Slika 2. Maurice de Vlaminck, Pejsaž pored vode, ulje na platnu, 59,5 x 72,5 cm. Izvor: Nacionalni muzej moderne umjetnosti.

Figure 2. Maurice de Vlaminck, Landscape by the Water, oil on canvas, 59.5 x 72.5 cm. Source: National Museum of Modern Art.

mannu⁸, rođenom 1876. godine u Đakovu u uspješnoj židovskoj poduzetničkoj obitelji (sl. 3). Dane Reichsmann bio je vlasnik trgovine mješovitom robom i alkoholnim pićima koju je utemeljio njegov djed, a između dva rata bavio se izvozom *Strossmayerove šljivovice*. Godine 1920. s Pavlom i Eduardom Kaiserom te Aleksandrom Starkom pokrenuo je Prvu osječku tvornicu kandita, čokolade i čokoladne robe *Kaiser i Stark* (poslije Kandit), a imao je i dionice u Tvornici šećera Osijek te u Prvoj hrvatskoj štedionici Zagreb. S obitelji je stanovao na zagrebačkom Slavujevcu. Novoproglašena Nezavisna Država Hrvatska (NDH) već mu je u travnju i svibnju 1941. godine oduzela imovinu, automobil, sve dragocjenosti, novac, namještaj i hranu te je izbačen iz kuće. Pokušavajući spasiti nešto od imovine, Dane Reichsmann s ostalim je židovskim suvlasnicima osječku tvornicu odmah fiktivno prodao nežidovskim suradnicima i suvlasnicima, upravitelju tvornice Josipu

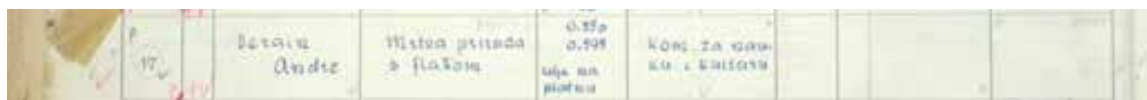

Slika 3. Dane i Frieda Reichsmann. Izvor: obiteljska arhiva, uz dopuštenje Andrewa Reichsmanna.

Figure 3. Dane and Frieda Reichsmann. Source: family archive, courtesy of Andrew Reichsman.

Turiću i Josipu Oreškoviću.⁹ Umjetnine je predao na čuvanje pouzdaniku dr. Marijanu Poliću u travnju 1941. godine. Dane Reichsmann i supruga Frieda, rođena Schnabel, uskoro su deportirani u Auschwitz i ondje ubijeni 1944. godine.

Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina (KOMZA) odmah je nakon završetka rata „temeljem odluke o zaštiti i čuvanju kulturnih spomenika i starina izdanom od Nacionalnog komiteta Oslobođenja Jugoslavije od 20. veljače 1945.“ u stanu dr. Marijana Polića popisala devet umjetnina za koje je izjavio da mu ih je na čuvanje povjerio Dane Re-

Slika 4. *Knjiga pohrane Moderne galerije / Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti, list 2. Izvor: Nacionalni muzej moderne umjetnosti.*

Figure 4. *Inventory book of the Modern Gallery / National Museum of Modern Art, page 2. Source: National Museum of Modern Art.*

ichsmann.¹⁰ KOMZA-in zapisnik br. 12/45 s nadnevkom 7. lipnja 1945. u detaljnom popisu predmetne građe upućuje na katalog „Schlomovićeve izložbe u Zagrebu 1940.“ i navodi pod kojim su brojevima pojedine umjetnine bile izložene na prvoj te ujedno jedinjoj sveobuhvatnoj izložbi iz zbirke Ericha Šlomovića¹¹ održanoj u zagrebačkom Domu likovnih umjetnosti kralja Petra I. Velikog Oslobođitelja od 24. studenoga 1940. do kraja siječnja 1941. godine. Budući da sveobuhvatni katalog *Francuska umjetnost iz kolekcije Erih Šlomović*¹² precizno navodi sve slike i grafike iz KOMZA-ina popisa, razvidno je da ih je Dane Reichsmann od Šlomovića kupio tek koji mjesec prije nego što ih je u travnju 1941. godine morao predati dr. Marijanu Poliću.

Od rečenih Reichsmannovih umjetnina KOMZA je u Modernu galeriju rasporedila Derainovu *Mrtvu prirodu s flašom* (ulje na platnu, 55 x 59,5 cm; sign. d. d. k.: *a derain*) i Vlaminckov *Pejsaž pored vode* (ulje na platnu, 59,5 x 72,5 cm; sign. d. l. k.: *Vlaminck*). U dokumentaciji Moderne galerije zabilježeno je da je Derainova slika *Mrtva priroda s flašom* u knjigu pohrane Galerije (sl. 4) upisana početkom 1946. godine, pod rednim brojem MGP-17, ali bez specificiranog datuma upisa. Za vlasništvo je navedena „Kom. za nauku i kulturu“, a grafitnom olovkom upisana je napomena „popis br. 6“.

Derainova slika navedena je u katalogu *Francuska umjetnost iz kolekcije Erih*

Šlomović s rednim brojem 27, reproducirana je¹³ i istaknuta bilješkom „spada među prve umjetnikove radove“¹⁴.

Opisani historijat potvrđuju i natpisi i oznake na poledini slike na kojoj se osim standardne inventarne naljepnice MG/MGP nalazi i starija s imenom i prezimenom autora, naslovom i napomenama „originalno ulje“ i „katalog br. 27“. Starija je naljepnica ispisana perom i tintom i očito se odnosi na izložbu *Francuska umjetnost iz kolekcije Erih Šlomović* u Domu likovnih umjetnosti 1940./1941. godine. Na podokviru olovkom piše „4781“.

Vlaminckova slika *Pejsaž pored vode* ubilježena je u knjigu pohrane Moderne galerije 1. veljače 1946. godine pod rednim brojem MGP-116. Za vlasništvo je naveden „Savjet za nauk. i kulturu NRH Zagreb“, a napomena običnom olovkom glasi „popis br. 10“.

U katalogu *Francuska umjetnost iz kolekcije Erih Šlomović* navedena je pod rednim brojem 174,¹⁵ što je označeno i na poledini slike. Osim standardne inventarne naljepnice MG/MGP na poledini otkrivamo i stariju ispisanu perom i tintom. Starija naljepnica sadržava ime i prezime autora, naslov, napomene „originalno ulje“ i „katalog br. 174“ te se očito odnosi na izložbu *Francuska umjetnost iz kolekcije Erih Šlomović* u Domu likovnih umjetnosti 1940./1941. godine. Na podokviru su i pravokutna naljepnica s brojem 1226, naljepnica s rombom i natpisom „20 PARIS

DEPOSEE F 73 x 60“ te natpis olovkom „K-IV-1-12-45“ (sl. 5).

Od upisa u knjigu pohrane 1946. do povrata ostvarenoga 2023. godine slike, umjetnine iz vlasništva Dane Reichsmanna gotovo su osam desetljeća dijelile sudbinu muzejske zbirke Moderne galerije / NM-MU-a, u dobru i u zlu, tijekom brojnih obnova i svih strahota od Domovinskog rata do nedavnih potresa.

Danin sin Franjo¹⁶ i kći Danica¹⁷ emigrirali su iz Hrvatske prije Drugoga svjetskog rata. Franjo se 1938. godine iz Beča odselio u Ameriku, a Danica je iz Zagreba otišla u London. Oboje su preživjeli rat i poslije živjeli u Americi.

Danica Ann Reichsmann Svoboda umrla je 2002. godine ne doživjevši povrat obiteljskog nasljedstva¹⁸ koje je desetljećima sudskim putem potraživala od hrvatske države. Oporukom iz 2001. godine¹⁹ predmetne je umjetnine darovala nećaku Andrewu Reichsmanu, Franzovu (Franjinu) sinu i unuku Dane Reichsmanna. Formalni uvjeti za povrat slika vlasniku stvoreni su odlukom Općinskoga građanskog suda u Zagrebu koji je u prosincu 2020. godine presudio da predmetne umjetnine ulaze u ostavinsku masu iza pokojne Danice Ann Reichsmann Svoboda²⁰ te pravomoćnim *Rješenjem o nasljeđivanju pok. Danice Ann Reichsmann Svoboda*²¹ br. O-7098/21 3. studenoga 2021. godine utvrdio da im je zakonski nasljednik Andrew Reichsman. Predaju slika iz pohrane nasljedniku ravnatelj NMMU-a Branko Franceschi najavio je Hrvatskomu muzejskom vijeću i primopredaja je konačno ostvarena 18. rujna 2023. godine. Slike je preuzeo nasljednik Andrew Reichsman, nećak gospođe Danice Reichsmann Svoboda, u pratnji članova obitelji i odvjetnice Monje Matić koja je vodila slučaj. Uime NM-

Slika 5. Oznake na poledini Vlaminckove slike Pejisaž pored vode. Izvor: Nacionalni muzej moderne umjetnosti.

Figure 5. Markings on the back of Vlaminck's Landscape by the Water. Source: National Museum of Modern Art.

MU-a primopredaji su nazočili ravnatelj Branko Franceschi, muzejska savjetnica Lada Bošnjak Velagić i viša konzervatorica-restauratorica Petra Kursar. Slijedom primopredaje slika obje su strane potpisale potvrdu o preuzimanju umjetničke građe, a NMMU je vlasniku predao i standardni obrazac zapisnika s evidentiranim recentnim stanjem umjetnina.

Uoči primopredaje nasljednik Andrew Reichsman zatražio je od Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode Grada Zagreba potvrdu za izvoz iz Republike Hrvatske propisanu za umjetničku građu koja nema status zaštićenoga kulturnog dobra. Gradski je zavod prema aktualnoj zakonskoj regulativi, *Zakonu*

*o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*²² i *Pravilniku o uvjetima za davanje dozvole radi izvoza i iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske*²³, potvrdom odobrio zatraženi izvoz pribavivši prethodno mišljenje NMMU-a u kojemu je ravnatelj Branko Franceshi potvrdio stajalište Muzeja da se nasljedniku svakako treba odobriti nesmetan promet za Derainovu i Vlaminckovu sliku koje je konačno preuzeo u svoje vlasništvo.

Slijedom spomenutoga pravomoćnog rješenja o nasljeđivanju²⁴ i *Odobrenja* Uprave HAZU-a Kabinet grafike HAZU istog je dana, 18. rujna 2023. godine, Andrewu Reichsmanu predao osam grafika naslijeđenih iz zbirke Dane Reichsmanna koje su u Kabinetu grafike bile u statusu pohrane (Paul Cezanne, *Kupači*, litografija u boji; Paul Cezanne, *Doručak u prirodi*, litografija u boji; Pierre Bonnard, *Antička scena*, litografija; Pierre Auguste Renoir, *Muški portret*, litografija; Maurice Denis, *Majka s djecom*, bakropis; Pablo Picasso, *Dvije žene i muškarac*, suha igla, bakropis; Pablo Picasso, *Tri gracije*, suha igla, bakropis; Ivan Roch, *Đakovo – katedrala*, tonirani bakrorez).²⁵

Od 41 pojedinačnog predmeta, koje je Državno ravnateljstvo za ponovu prema zakonu NDH-a kao židovsku imovinu oduzelo iz vile Dane Reichsmanna i prenijelo u Hrvatski državni muzej za umjetnost i obrt 1941. godine, Andrewu Reichsmanu 18. rujna 2023. godine u posjed su vraćena dva predmeta: medalja u originalnoj kutiji i bakrena zdjelica koje nisu bile upisane u inventarne knjige Muzeja za umjetnost i obrt (MUO-a). Od predmeta inventariziranih u muzejskim zbirkama metala, keramike, stakla i slikarstva Andrew Reichsman prihvatio je prijedlog MUO-a da ustanova za muzejski

fundus otkupi četrnaest predmeta osobite povijesno-umjetničke i muzeološke važnosti, a preostalih 25 bit će mu vraćeno u posjed čim Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske donese konačnu suglasnost s *Odlukom o otpisu* rečene građe koju je MUO donio 30. travnja 2024. godine.²⁶

Brojni su domaći i svjetski mediji izvijestili da su dugogodišnji sudski sporovi kojima su nasljednici tražili povrat umjetnina iz zbirke Dane Reichsmanna napokon razriješeni. U prilogu ovog članka navedene su poveznice na odabrane medijske napise (prilog 1). Povrat djela koja su se gotovo osam desetljeća nalazila u NMMU-u, Kabinetu grafike HAZU i MUO-u nasljedniku i američkomu filmskom producentu Andrewu Reichsmanu ocijenjen je kao pozitivan pomak u nastojanjima hrvatske države, Ministarstva kulture i medija te hrvatskih baštinskih ustanova na konačnoj restituciji nepravедно oduzetih umjetnina u doba rata i poraća.

Važno je naglasiti da je metodologija istraživanja provenijencije umjetničkih djela oduzetih žrtvama holokausta koja je razvijena u odnedavno sve intenzivnijoj suradnji hrvatskih ustanova sa Svjetskom židovskom organizacijom za restituciju iznimno važna za procese povrata sve u ratu i poraću neetično oduzete umjetničke građe bez obzira na etničku pripadnost, vjersko ili političko uvjerenje vlasnika. Povratom umjetničke građe nasljedniku Dane Reichsmanna, ali i nastavkom istraživanja provenijencije drugih umjetnina za koje postoji osnovana sumnja da su nepravедно oduzete vlasnicima i koje još nisu vraćene, NMMU i brojne druge hrvatske baštinske ustanove ispunjavaju svoje temeljne civilizacijske, etičke i stručne obveze, a sve u smislu osiguravanja pravednosti

i poštovanja svake osobe, tuđe imovine, ali i zajedničke nam kulturne baštine.

BILJEŠKE

¹ Vlada Republike Hrvatske, „Odluka o izmjeni naziva Moderne galerije u Nacionalni muzej moderne umjetnosti“, 1. travnja 2021., *Narodne novine* 34/2021, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_04_34_722.html (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

² [Iso Kršnjavi], „Hrvatski salon 1898., VI. Ekonomske prilike naše umjetnosti (Zaključni članak)“, *Narodne novine* LXV, br. 11 (1899): 1–2.

³ Irena Kraševac, „Prva tri djela u fundusu Moderne galerije Društva umjetnosti“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 43 (2019): 243–255.

⁴ František Bílek, *Isus i Marija Magdalena*, 1901. – 1902. (?), drvo, 196 x 108 cm, NMMU, Zagreb, MG-1325 (raniji inv. br. 170 odnosi se na *Knjigu inventara umjetnina Moderne galerije* 1707/1946). Reljef je Maruša Pavla Neureutterova darovala župnoj crkvi svetog Marka u Zagrebu, a župnik Stjepan Boroš darovao ga je 1903. godine Društvu umjetnosti. Godine 1953. Moderna galerija je među 112 umjetnina predala i Bílekov reljef u pohranu Gliptoteci JAZU što je naknadno regulirano *Ugovorom o pohrani umjetnina* (ev. ug. br. 65) sklopljenim 2. veljače 1959. godine. Reljef se i dalje nalazi u čuvaonicama Gliptoteke HAZU s oznakom G-MZO-1185.

⁵ Mirko Rački, *Pred vratima smrti*, 1904., ulje na platnu, 89 x 176 cm, NMMU, Zagreb, MG-937 (raniji inv. br. 33 odnosi se na *Knjigu inventara umjetnina Moderne galerije* 1707/1946).

⁶ Ivan Meštrović, *Timor Dei*, 1903. – 1905., sadra, 200 x 145 x 120 cm, pohrana u Gliptoteci HAZU, Zagreb, MZP-732.

⁷ Nacionalni muzej moderne umjetnosti odlukom je Ministarstva kulture i medija u cilju poslijepotresne obnove Vranyczanyjeve palače zatvoren za javnost 26. veljače 2023. godine. Nakon ugovaranja privremenog smještaja u prostorima nekadašnje Tvornice električnih žarulja (TEŽ) izmještanje sveukupne muzejske građe i imovine na adresu Folnegovićeve 10 završeno je 21. prosinca 2023. godine.

⁸ Ivo Goldstein, ur., *Židovski biografski leksikon: radna verzija* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, s. a.), s. v. „Reichsmann, Dane“, <https://zbl.lzmk.hr/> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

⁹ Josip Orešković je, premda oženjen Starkovom kćeri Hildom, zbog rečene kupoprodaje bio osuđen 1945. godine za privrednu kolaboraciju s neprijateljem i krađu židovske imovine.

¹⁰ Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-2117-2-12, KOMZA 12/45.

¹¹ Erich Šlomović (1915. – 1944.) je kao učenik i uzdanik Ambroisea Vollarda, jednog od najpoznatijih francuskih trgovaca umjetninama tog doba, u Parizu između 1934./1935. i 1939. godine skupio veliku zbirku djela francuskih majstora, osobito impresionista i postimpresionista. Posebno zanimljiv uvid u suvremenu likovnu scenu pružaju i fotografije, pisma i posvete umjetnika koje je godinama skupljao. Budući da u Beogradu nije uspio otvoriti planirani muzej suvremene francuske umjetnosti, Šlomović je u zagrebačkom Domu likovnih umjetnosti 1940./1941. godine izložio cijelu svoju zbirku (429 izložaka). Poginuo je 1944. godine. Dio Šlomovićeve zbirke koji nije nastradao u Drugome svjetskom ratu čuva se u Narodnome muzeju u Beogradu.

¹² *Francuska umjetnost iz kolekcije Erih Šlomović*, katalog izložbe (Zagreb: Dom likovnih umjetnosti kralja Petra I. Velikog Oslobođioca, 1940), <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=12896&ti-fy={%22view%22:%22info%22}> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

¹³ Isto, 87.

¹⁴ Isto, 10.

¹⁵ Isto, 29.

¹⁶ Franjo Reichsmann (1913. – 1996.) tijekom života koristio se imenom Franz Karl Reichsman.

¹⁷ Danica Ann Reichsmann (1915. – 2002.), udana Reichsmann Svoboda.

¹⁸ Odlukom o nasljedstvu Kotarskog suda za V. i VI. rajon grada Zagreba od 30. prosinca 1947. i 23. studenoga 1953. godine, sve posl. br. O-184/1947, zakonski nasljednici pok. Dane Reichsmanna u jednakim su dijelovima sin Franjo Reichsmann, kći Danica te unuk Mihajlo Reichsmann (1938. – 2000.) koji je promijenio ime u Michael Reches. Franz Karl Reichsman i Michael Reches službeno

su se 1991. godine odrekli nasljedstva nad predmetnim slikama u ime Danice Ann Reichsmann Svoboda.

¹⁹ Oporuka Danice Ann Reichsmann Svoboda od 17. prosinca 2001. godine sudski je registrirana i potvrđena kao pravovaljana odlukom Visokog suda, Okružnoga ostavinskog registra u Ipswichu od 16. rujna 2002. godine.

²⁰ Presuda Općinskoga građanskog suda u Zagrebu s nadnevkom 8. prosinca 2020., posl. br. 5-P-12171/19-52.

²¹ Rješenje Općinskoga građanskog suda u Zagrebu o nasljeđivanju pok. Danice Ann Reichsmann Svoboda br. O-7098/21.

²² Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora, „Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“, 25. lipnja 1999., *Narodne novine* 69/1999, čl. 67., 68. i 69., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

²³ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, „Pravilnik o uvjetima za davanje dozvole radi izvoza i iznošenja kulturnih dobara iz Republike Hrvatske“, 17. lipnja 2013., *Narodne novine* 75/2013, čl. 4. i 5., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_75_1514.html (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

²⁴ Rješenje Općinskoga građanskog suda u Zagrebu o nasljeđivanju pok. Danice Ann Reichsmann Svoboda br. O-7098/21.

²⁵ Kabinet grafike HAZU, *Godišnje izvješće Kabineta grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za 2023. godinu* (Zagreb: Kabinet grafike HAZU, 2023), https://mdc.hr/files/pdf/Izvjescia/2023/Kabinet-grafike-HAZU_2023.pdf (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

²⁶ Muzej za umjetnost i obrt, *Zapisnik sa šeste sjednice Upravnog vijeća Muzeja za umjetnost i obrt u 2024. godini održane 30. travnja 2024. u 10:00 sati*, <https://www.muio.hr/wp-content/uploads/2024/05/Zapisnik-UV-30.04.24..pdf> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

THE RETURN OF PAINTINGS BY MAURICE DE VLAMINCK AND ANDRÉ DERAÏN TO THE HEIRS OF DANE REICHSMANN – A CASE STUDY OF THEIR STORAGE IN THE MODERN GALLERY / NATIONAL MUSEUM OF MODERN ART FROM 1946 TO 2023

The aim of this article is to describe and document the process of returning two paintings held in the National Museum of Modern Art to the heirs of their rightful owners. The paintings in question, “Still Life with a Bottle” by André Derain and “Landscape by the Water” by Maurice de Vlaminck, were part of Dane Reichsmann’s collection before World War II. The article presents a brief history of the owner’s family and the fate of the artworks during and after the war, emphasizing the role of the Commission for Gathering and Protection of Cultural Monuments and Antiquities and their registration in the inventory of the Modern Gallery. Special attention is given to the restitution process, enabled by a 2020 ruling of the Zagreb Municipal Civil Court. The transfer of the artworks and its coverage in the media are described. The article concludes by highlighting the significance of provenance research into artworks confiscated during the war and post-war periods, a field advanced through the increasing collaboration between Croatian institutions and the World Jewish Restitution Organization. This research is critical for the restitution of long-unjustly appropriated property and represents a historical, moral, and professional obligation for heritage institutions and all other relevant authorities.